בס"ד

מגדלור בשיכון פא"י

בפרק השלישי בסדרת כפר-אתא ההיסטורית, סיירנו בשיכון פא"י ובמרכזו בבית הכנסת 'היכל שלמה' שהפך לתל תלפיות רב-שנים * רסיסי הוד מפעולותיו הנשגבות של הרה"ח ר' שמעון בניש ז"ל, הרוח החיה של 'היכל שלמה' בימים ההם * היומן המפורט שתיעד את שלבי הקמת בית הכנסת, ההיסטוריה הקדומה של המבנה והאווירה המלכדת ששרתה בו * וד' בהיכל קדשו

יוסף מאיר האס

אין אדם בקרית-אתא שתעצרו אותו ברחוב ותשאלו אותו איך מגיעים ל'היכל שלמה', ולא יוצת זיק של נוסטלגיה בעיניו. בית הכנסת המפואר 'היכל שלמה' שבמרכזו של שיכון פא"י בקרית-אתא, מהווה מגדלור של ממש בקרב התושבים הוותיקים שקבעו בו את מקום תפילתם זה עשרות שנים. המבנה הצנוע ברח' יהודה הלוי שנראה כלפי חוץ כבנין פשוט ורגיל בשורת המבנים ברחוב הצר, הוא דוגמה כיצד זוכה אדם אלמוני ממינכן הרחוקה לחיי אלמוות ולזיכרון נצח.

תחילה עלינו להקדיש אלומות אור לדמותו של אחד מעמודי התווך של קרית-אתא לפני מספר עשורים, גיבור חיל ורב מעש, הרה"ח ר' שמעון בניש ז"ל, שאין ספק כי בלעדיו לא היתה קרית-אתא נראית כפי שהיא כיום. "אני הכרתי את ר' שמעון כבר בתקופה שעמד לעזוב את קרית-אתא", אומר לנו הרה"ח ר' יונה יעקב ברמן שליט"א, המשמש כיום כמחליפו של ר' שמעון בתפקיד ניהול בית הכנסת 'היכל שלמה', "אבל מהעדויות ששמעתי מכל שכבות האוכלוסייה כאן, התוועדתי להיקף פעולותיו הכבירות לכלל ולפרט ברמות שקשה לאמוד אותן".

הרב ברמן מוסיף ומשתפך בשיחתו עמנו: "ר' שמעון היה הכתובת לכל דבר בקרית-אתא, כמעט ולא זז כאן דבר בלי התערבותו המלאה של ר' שמעון, שבמעשי החסד המרובים שלו לצד עשייה ענפה למען הגדלת התורה והאדרתה, הפך לראש וראשון לכל דבר שבקדושה במלוא מובן המילה, כשהתואר הנדוש הזה המוצמד כיום לכל עסקן בגיל העשרים, אכן הלם אותו להפליא".

זכרון עולם לידיד נעורים

ידיד נעורים היה לר' שמעון בניש עוד מלודז' הפולנית, ושמו ר' שלמה יוסף הלהולץ ז"ל. הוא נשא אשה ונולדו לו שני ילדים, פתח בית מסחר לגלנטריה - מכשירי תפירה ואביזרים לביגוד – והתפרנס בכבוד, עד שפרצה השואה. הוא נכלא עם משפחתו בגטו לודז', עבר את כל תלאות הגטו עד לחיסולו בחודש אלול תש"ד, כאשר עם חיסול הגטו נשלח עם משפחתו למחנה ההשמדה באושוויץ, שם שיכל את זוגתו וילדיו שנשלחו לתאי הגזים, ואילו הוא עצמו נשלח למחנה קאופרינג בגרמניה, שם הועסק בעבודת פרך של הקמת הבונקרים עבור חיל האוויר הגרמני.

במחנה זה היה כלוא גם ר' שמעון בניש שהיה מיושב ברובו על ידי תושבי לודז' שהוגלו לכאן. במחנה זה ריכזו הגרמנים ימ"ש את כל החולים מכל המחנות והניחו אותם לגורלם. רע ומר היה גורלם של החולים, בפרט חולי הטיפוס, שהושמו בבידוד וכולם השתדלו להתרחק מהם, ל"ע. יחידים הבריאו ממחלת הטיפוס וביניהם היה ר' שמעון בניש, שאחרי שהבריא התמסר לידידו ר' שלמה יוסף הלהולץ, הביא לו שתייה ומזון, והוציא אותו כל יום מהבלוק לשאוף אוויר צח, עד שהבריא.

התלאות שמצאוהו בגיא צלמוות, הרעב והדיכוי שעבר, הותירו בו את רישומם והוא לא חזר לאיתנו. הוא אושפז בבית החולים שליד מינכן, עבר ניתוחים אחדים, כשר' שמעון עומד לצידו ומבקר אותו פעמים תכופות.

לקראת פסח תש"ז, עזב ר' שמעון את גרמניה בדרכו לארץ ישראל, אולם המשיך לעמוד בקשרי מכתבים עם ר' שלמה יוסף. במגירתו של ר' שמעון נותרו מכתבים רבים שהגיעו אליו מר' שלמה יוסף, בהם סיפר לו על הקורה אתו ובין היתר בישר לו בקיץ

תשי"ב על נישואיו בשנית, וכן על פתיחת בית מסחר במקום והתפרנסותו ממנו בכבוד. כך נמשכה מסכת חייו המיוסרים של ר' שלמה יוסף עד לח' טבת תשי"ג, אז נפטר לבית עולמו והובא למנוחות במינכן.

אחרי פטירתו הודיעה אלמנתו לר' שמעון כי בעלה הקדיש לו בצוואתו סך מסוים – 24,000 לירות בכסף ישראלי – וזאת כהכרת טובה על ידידותו הלבבית ועל המסירות לצידו במחנות העבודה, ובמיוחד בעת מחלתו במחנה קאופרינג. ר' שמעון הודיע לה בתגובה, כי הוא מסרב לקבל את הכסף באופן אישי, בפרט עבור ידידות ומסירות במחנות העבודה הגרמניים, אולם הוא מוכן לקבל את הכסף עבור צרכי ציבור – מפעל ציבורי שיישא את שם המנוח.

לקראת ראש השנה תשי"ד, הגיעה אלמנתו לביקור בארץ ובאותה הזדמנות רכשה את המגרש ברח' יהודה הלוי 9 בכפר-אתא, עבור בית הכנסת שיוקם לזכרו. השטח היה 990 מ"ר ומחירו היה 1,200 ל"י.

מסירות גוף ונפש

איש חזון ובעל מעוף גדול היה ר' שמעון בניש, וביקש לבנות בית כנסת גדול ומהודר, לא 'שטיבל' כפי שניסו אחדים מאנשי הציבור להניאו, עליהם כתב ביומנו: 'מה לעשות, אנשים קטנים אינם יכולים להתרומם קצת ולהתייחס בחיוב לדבר גדול'. ואכן בית הכנסת שהוקם היה באותו זמן מהמפוארים ביותר שנבנו בארץ ישראל.

בחורף תשי"ד החל ר' שמעון לטפל בהקמת בית הכנסת. לרגל זה החל לנהל יומן יומי, באמצעותו ניתן לעקוב אחר כל השלבים של הקמת בית הכנסת. במשפטים ספורים שכתב בכל יום, הוא מתמצת את פעילותו היומית. התנהלותו בין מהנדסים, קבלנים, בנאים, נותני עצות ועוד, והכל בזריזות ובמהירות שיא, למרות היותו מחוסר ניסיון לחלוטין בתחום זה, ולמרות שרוב שעות ביום עבד למחייתו בבית חרושת 'אתא'. כהכנה לכך, נסע ר' שמעון ברחבי הארץ, להתרשם מבתי כנסת, ארונות קודש, צבע, תאורה, קישוט וציוד, והוא אגר את הכל בזיכרונו וביומנו המפורט.

והוא הספיק המון: כבר בר"ח ניסן תשי"ד התקיימה חגיגת הנחת אבן הפינה. ביום ראשון י' תמוז, יצקו את הגג, ובחודשים אב-אלול עבדו על חשמל, אינסטלציה, טיח, ריצוף ונגרות, ולראש השנה של שנת תשט"ו, היה הבית משוכלל בהדרו. וכך נכנס בית הכנסת למתכונת קבועה, אם כי לא נפתרו כל הקשיים, כפי שכותב ר' שמעון בד' כסלו תשט"ו: 'היום בבוקר לא היה מנין, כי עברתי לעבוד במשמרות, ולא יכולתי ללכת להעיר את התושבים'.

"כדי להבין את גודל מסירותו של אבא ז"ל להקמת בית הכנסת", מסכמים לנו בניו הרה"ג ר' חיים והרה"ח ר' מרדכי גימפל בניש שליט"א מבני-ברק, הנושמים עד היום את ניחוחם המשכר של כפר-אתא בכלל ושל שיכון פא"י בפרט, "נספר לכם מה ששמענו מפי הישיש הרה"ח ר' מיכאל הימלפרב ז"ל, מהשרידים האחרונים לדור המייסדים של 'היכל שלמה'. הוא אמר לנו כממתיק סוד: 'לא הכל בכפר-אתא של אז ידעו שהכסף ניתן לאביך ז"ל באופן אישי, כמתנה מיוחדת על פועלו המבורך למענו של ר' שלמה יוסף להולץ המנוח; הקדשת הכסף לבנין בית הכנסת היתה מעשה של מסירות נפש בלתי רגילה בימים ההם של תקופת הצנע, אך לא רק מצד אביך ז"ל, אלא גם מצד אמך הצדקת מרת גולדה ע"ה, שהיתה שותפה עמו בכל שלבי התכנון והבניה'...".

ממנהטן ל'היכל שלמה'

הרב אליהו רוטנברג הוא מהדור השני של מתפללי 'היכל שלמה'. חמיו, ר' משה ברנר ז"ל שימש בגבאות בבית הכנסת משך שלושים שנה. בשנת תשכ"ז נשא ר' אליהו את בתו של ר' משה והתיישב בכפר-אתא. מספר ר' אליהו, לימים מנהל התלמוד-תורה בכפר-אתא, שכאשר בא לראשונה ל'היכל שלמה' מצא ציבור מבוגר של יוצאי שואה ולא ידע האם הוא, יליד הארץ, ימצא שם את מקומו ואם יוכל להשתלב בתוכם?

"ואז פגשתי אדם אחד 'בן גילי' והוא ר' שמעון בניש, כאשר למרות גילו ידע איך להתחבר אל הצעירים, לרדת אלינו ולהבין אותנו. הקירוב הראשון עבורנו הדור החדש, היה השיעור המיוחד בספר הק' 'תפארת שלמה' שקבע אתנו, שלא במערך השיעורים של הציבור. את השיעור קבע בביתו, בכל שבת אחר-הצהריים התאספנו בביתו, על כוס תה ועוגיות מאפה ביתי. הוא פתח לנו צוהר לעולם מופלא", משחזר ר' אליהו בהתרגשות מרובה.

גם הרב יונה יעקב ברמן שליט"א, עמו פתחנו את מאמרנו הנוכחי, מתרפק בשיחתו אחר דמותו הכובשת של ר' שמעון בניש, הרוח החיה והבריח התיכון של 'היכל שלמה'. הרב ברמן משמש כרב בית הכנסת כבר ארבעה עשורים, מאז שר' שמעון הפקיד בידיו את בית הכנסת, כשנאלץ לעזוב את קרית-אתא לאחר פטירתה של זוגתו ונישואיו בשנית בבני-ברק. הרב ברמן יליד אמריקה נישא בארץ בשנת תשכ"ז, ולאחר נישואיו חזר לארה"ב כדי לסיים את לימודי ההוראה, ולאחר שנים שב ארצה.

סיפור הקשר שלו עם 'היכל שלמה' נשמע ציורי, וכפי שהוא מספר לנו בסיורנו עמו ב'היכל שלמה':

"חזרנו לארץ בחודש אב תשל"ג. מהסוכנות הציעו לי משרה של מגיד שיעור ב'שדה יעקב' ומקום קרוב להתגורר בו - בקרית-אתא. בשבת הראשונה שלי בקרית-אתא, דומני שהיתה זו שבת פ' ראה, הלכתי בשבת אחר-הצהריים לטייל בסביבה כדי למצוא מקום תפילה קרוב. הגעתי לרח' יהודה הלוי, והנה פוגש אותי ר' שמעון בניש, נותן לי שלום עליכם במאור פנים ומתעניין מהיכן אני, מה מעשיי ועוד שאלות שגרתיות. ואחר אומר לי: 'אולי אתה רוצה להשתתף בשיעור שמתקיים עתה'?. התעניינתי במה השיעור, והוא השיב לי כי הוא מלמד בספר 'תפארת שלמה'.

"הכרתי את הספר, אבל לאמתו של דבר, מעולם לא התעסקתי בו. שמחתי על ההזדמנות להכיר ספר זה, ועניתי: 'בסדר, אשמח להשתתף'. משביררתי היכן השיעור, השיב לי: 'הנה כאן ממול, אצלי בבית'. אני נכנס, מסביב לשולחן ישבו כבר כעשרים איש. צעירים ומבוגרים. ר' שמעון פותח ומקריא את דברי ה'תפארת שלמה', בצורה מרתקת ומושכת, מוסיף מקבילות מרש"י ומרמב"ן, מדרש וזוהר. משלב סיפור חסידי, אמרה שנונה. הוא שלט לגמרי בקהל מאזיניו. אנשים התערבו, הקשו ויתרצו, והתפתח דיון מעמיק. הדברים היו שמחים כנתינתם. מעולם לא חשתי מתיקות כזו בספר חסידי".

"בתום השיעור", נזכר הרב ברמן ברגע החיבור שלו עם 'היכל שלמה', "פונה אלי ר' שמעון ושואל: 'היכן אתה מתפלל?'. עניתי כי אני מטייל בסביבה כאן בחיפוש אחר מקום להתפלל בו. 'יש כאן ממול בית כנסת', אמר לי ר' שמעון והצביע לעבר בית הכנסת 'היכל שלמה' הסמוך לביתו, 'ואתה מוזמן'. אני נכנס ור' שמעון שואל אותי: 'אתה יודע לקרוא בתורה'?. השבתי בחיוב, למרות שלא הכנתי את הקריאה. 'אם כך - תקרא', הורה לי ר' שמעון. אחר-כך נותרתי לסעודה שלישית ור' שמעון כיבד אותי לומר דברי תורה, ואמרתי... זה היה המפגש הראשון שלי עם 'היכל שלמה' ונותרתי בו עד היום".

קביעת עתים לתורה

מתי התמניתם לרב בית הכנסת?

"בעיצומו של אותו חורף תשל"ד, הזמין אותי ר' שמעון ערב אחד לביתו ואמר לי: 'תראה, אני עומד לעזוב בקרוב את קרית-אתא עקב נישואיי, וברצוני להפקיד בידך את ההנהגה הרוחנית של בית הכנסת... ואני מבקש ממך: תשמור לי על בית הכנסת'. ניסיתי להתחמק ואמרתי: 'ר' שמעון תשמע, יש לי ילדים קטנים בבית. ואני גם מלמד בישיבה', אבל גם אני חשתי שעתידו של בית הכנסת קרוב מאד לליבו, והסכמתי. ומאז... כבר למעלה מארבעים שנה... אני הרב והחזן... ועוד תפקידים שונים..."

הרב ברמן מזכיר בדבריו את שמותיהם של יהודים יקרים מהדור הקודם, שבעצם היותם חלק מההווי של 'היכל שלמה', עיצבו את תדמיתו הרוחנית בהליכותיהם ובתמימותם. הוא מעלה ברגש את זכרם של הרה"ח ר' שמואל יוסקוביץ ז"ל, הרה"ח ר' שמעון קאופמן ז"ל והרה"ח ר' שמשון פוגל ז"ל. להבחל"ח מציין גם הרב ברמן את ידידו הקרוב, הרה"ח ר' ירוחם רויכר שליט"א שידיו רב לו בניהול בית הכנסת בטוב טעם ודעת.

ר' שמעון נתן לכם הוראות לתפקיד?

"בהחלט", משיב הרב ברמן. "נקודה חשובה בהנהגת בית הכנסת העביר לי ר' שמעון, על קביעת עתים לתורה. 'בבית הכנסת חייבים להיות שיעורי תורה קבועים', אמר לי והוסיף: 'המתפללים חייבים להשתתף בהם, מי במעט ומי בהרבה, ואתה חייב לעמוד על כך'. ואכן, השיעור הקבוע בדף היומי נוסד על ידי ר' שמעון עוד בשנת תשט"ו, בחודש הראשון לחנוכת 'היכל שלמה'. הוא עצמו היה המגיד-שיעור הראשון והתמיד בזה יותר משני מחזורים. השיעור נאמר על ידו כל יום בשעה 5:30 לפנות בוקר. אחרי שר' שמעון עזב, נותר שיעור דף היומי בערב שנמסר על ידי הרה"ג ר' מוטל ארזון ז"ל. וכיום, ממשיך את השיעור הנוכחי הרב חיים וינשטוק הי"ו, שכבר סיים עם הציבור כאן בבית הכנסת מחזור שלם של הש"ס כולו שנמשך על פני שבע שנים".

ונימה אישית מכותב השורות: ביקרתי ב'היכל שלמה' ביום רביעי כ"ג סיון. נכנסתי לבית הכנסת בסביבות השעה 18:30 והופתעתי למצוא שיעור בדף היומי הנמסר ברהיטות ובחיות על סוגיית קנייני שטרות. סביב השולחנות שסודרו בריבוע מלא, ישבו אנשים שניכר בהם כי יום עבודה מפרך ומייגע מאחוריהם, אבל עם כל זאת, באים מדי יום ומקדישים שעת איכות לחיי עולם, להחיות גם את הנשמה הצמאה לדבר ד'. המג"ש הרב וינשטוק ישב והסביר להם שוב ושוב את הנלמד, והיו הדברים מאירים ומשמחים כנתינתם מסיני.

לרגע אף התגנבה בי תחושה של קנאת סופרים לנוכח הלימוד המשותף, אשריהם של מתפללי 'היכל שלמה' שזכו לכך.

מנצח על ה'תזמורת'

שמענו רבות על ההווי המרתק של 'היכל שלמה', מה תוכלו לשתף אותנו בחוויותיכם כאן?

הרב ברמן ממשיך לשחזר אתנו זכרונות הוד קדומים:

"כאשר קיבלתי את בית הכנסת לידי, היה זה בית כנסת מאד מעניין. הרכב המתפללים היה מגוון. חלקם הארי - פליטי שואה שבאו לכאן עם קום המדינה. והיו גם וותיקים ממייסדי כפר-אתא, שבאו לכאן בשנות ה-תר"צ. היו איכרים, עובדי אדמה, פועלי כפיים, והיו סוחרים זעירים ופקידים. היו יוצאי פולין, הונגריה, גליציה, צ'כיה וגרמניה. ועל כל ה'תזמורת' הזו ניצח באמנות נפלאה ר' שמעון בניש, ולא זכור לי שהיו מריבות, סכסוכים וכדומה. היתה אחווה נפלאה בין כל המתפללים. היו אז שני גבאים: ר' משה ברנר ור' זאב ברגר, והנשיא: ר' שמשון פוגל. כולם בעולם האמת, ור' שמעון כאמור - הרוח החיה באופנים".

איזה חג זכור לכם במיוחד כמשהו נוסטלגי שנחרט בזכרון לעד?

"זכור לי במיוחד שמחת תורה. לא היו כאן כיבודים או מעמדות. כולם היו שווים אצל התורה. לימים סיפר לי הגבאי, ר' זאב ברגר, כי בשנה הראשונה לגבאותו נתן לו ר' שמעון, טרם ההקפות, הוראה: 'תראה... בהקפות הראשונות תכבד את ר' יהושע דוברוביצר ואת ר' טוביה וידר, את 'היהודים היפים' - ר' חיים... ור' מיכאל... אתה יכול לכבד אחר-כך, לא יקרה להם כלום'. ר' יהושע ור' טוביה היו בעלי מלאכה שנהנו מיגיע כפם, ואותם ביקש ר' שמעון בניש לרומם, להאהיב עליהם את התורה. והיום ממרחק של שנים, כאשר אני מתבונן בילדיהם של יוצאי בית הכנסת, אני רואה שבין היתר, גם ר' יהושע וגם ר' טוביה זכו לבנים ראשי ישיבות ומורי הוראה".

"זכורה לי גם מסיבת הפרידה מחג הפסח. היה זה בדמדומים של צאת החג. כל המתפללים יושבים בשולחן המערבי, על כיבוד קל, ור' שמעון מצביע פתאום על השמש השוקעת וקורא: 'אוי, החג עומד לחלוף'. הוא עוצם את עיניו ושר ברגש את הניגון הידוע: 'קרב יום אשר הוא לא יום' וכולם מצטרפים אליו. קשה לי לתאר לך את האווירה שהוא השרה. היו אלו יהודים, איך נאמר... קשי יום, שר' שמעון הצליח לרומם. ואני חשתי כמו בסיפורים שקראתי בילדותי על היהודים הכפריים שבאים להסתופף בצילו של יהודי טוב", מסיים הרב ברמן בעיניים מלוחלחות מלאות רגש נוסטלגי, על שמחת תורה הראשון שלו בארץ".

'חתן בראשית' בכוונה תחילה

בפרק הקודם סיקרנו על קצה המזלג את הדמויות המיוחדות של כפר-אתא בימיה הראשונים, אך עדיין נשמר מקום של כבוד לדמויות ההוד שהקימו את 'היכל שלמה' ונכרכו יחד עם בנייתו, ביסוסו ופריחתו עד היום הזה.

"למרות שכבר הזכרנו אותו בפרק הקודם בקצרה, חושבני שראוי להקדיש עבורו שורות נוספות", אומר לנו הרה"ג ר' חיים בניש שליט"א, "וכוונתי להרה"ח ר' משה בינדר ז"ל, שהיה הבעל-תוקע אצלנו ואיש מיוחד במינו שחזותו האצילית העידה על פנימיותו הנעלה. אבא, ר' שמעון בניש ז"ל, ידע להוציא מכל אחד את המיטב ולרתום אותו לעגלת העסקנות, וכך היינו זוכים בכל שנה לראות את ר' משה השקט והמופנם, משתתף בהצגה לפני קהל צופים".

בראיון מרתק שמסר לרבי חיים בניש לפני מספר שנים, גולל ר' משה את סיפור הגעתו ל'היכל שלמה' ממש עם הקמתו: "במהלך מלחמת העולם השניה, כאב לי מאד מצבם של ספרי הקודש. הם נמכרו על ידי פליטים רבים בשוק בפרוטות, והגויים היו קונים

אותם לצרכיהם ולהסקה. ניסיתי לדבר על ליבם של הפליטים, שיחזיקו את הספרים כסגולה. וכאשר לא הצלחתי, קניתי אותם, למרות שלא הייתי זקוק ליותר מסידור אחד.

"המשכתי במצוה זו גם אחרי השואה. כאשר ראיתי בבית כנסת ספרים בלויים או מתפוררים, הייתי תופר ומדביק אותם. ולכן כאשר נוסד בית כנסת 'היכל שלמה', פנה אלי ר' שמעון ואמר לי: תראה, חסרים ספרים; אולי אתה מוכן לקבל על עצמך טיפול בזה?. הכנתי קופסה וכתבתי עליה 'תיקון ספרים'. מידי פעם הייתי נוסע לחיפה, שם היתה חנות של ספרים ישנים וקניתי בפרוטות את הספרים הדרושים". לדוגמה ציין ר' משה: "כאשר למדו גמרא ביצה נסעתי לחיפה ומתוך כרך ישן של גמרא ראש השנה, יומא, ביצה, הפריד המוכר גמרא ביצה... ואני התקנתי אחר-כך כריכה מתאימה מקרטון".

ר' משה המשיך וסיפר בהתרגשות על חזקתו הקבועה לקבל את העלייה של חתן בראשית בשמחת תורה. "ר' שמעון היה מכבד אותי כל שנה בכיבוד חשוב זה, ובשבת בראשית שלאחריה הייתי עורך קידוש בבית לכל המתפללים. בתחילה חשבתי שהסיבה לכיבוד היא בגלל התעסקותי עם תיקון הספרים, אולם עם השנים חשתי שהסיבה לכך היא משום שרצה להכניס תוכן ושמחה לביתי.

"היות ואני ורעייתי הננו ל"ע חשוכי בנים, ואצל השכנים היו נערכות מידי פעם שמחות, ושמחה זו של הקידוש בשבת בראשית היתה השמחה היחידה שאנו ערכנו, וזו העסיקה אותנו חדשים אחדים. לקראת החגים היינו מדברים אני וזוגתי שחייבים להתכונן לקידוש, ואחרי הקידוש החלפנו חוויות איך היה וכו', ואיך הצליח הגלר (רגל קרושה), ומה זה אמר, ומה ההוא אמר"... זו היתה כוונתו של שמעון בכיבוד הזה של 'חתן בראשית', למרות שידע שאינני אדם של כבוד".

"אם היו מבקשים ממני להספיד את ר' שמעון בניש", אמר ר' משה בינדר לקראת סיום השיחה הנוסטלגית, "הייתי אומר כך: כל אחד מילא תפקיד מסוים, אולם ר' שמעון היה איש שהכל בו. היה בעל תפילה, מגיד שיעור, דרשן, עסקן, ומעל הכל אדם שהשמחה שפעה ממנו. אני זוכר כאשר בא לכפר-אתא בראשית שנת תש"ח, ואני באתי שנתיים לפניו. אז החלו להתקבץ אנשים פליטי שואה. חלקם מרירים, וחלקם ערירים ל"ע. ואז הופיע ר' שמעון ואפשר לומר שהוא החיה את כפר אתא, הוא הוכיח שפליט שואה אינו חייב להיות סגור ומסוגר, אלא להיפך, להעניק לאחרים. ואת זאת הוא עשה במידה גדושה".

"בכוחו לקחת קוויטלאך"

"איי, איי, הבעל-קורא הוותיק שלנו ב'היכל שלמה', הרה"ח ר' יודל פלדמן ז"ל", מתרפקים האחים, רבי חיים ורבי מרדכי גימפל בניש, בשיחתם המיוחדת ל'קהילות'. "אנו מתלבטים האם זה שאנו מגדירים אותו רק כ-ר' יודל פלדמן' אינה מיעוט לדמותו שהיתה מעמודי התווך ודמות המזרח של כפר אתא בכלל ובית כנסת 'היכל שלמה' בפרט. אולם מי שהכיר אותו יודע כי תוארי כבוד ושבחים, פוגמים בעדינות נפשו של ר' יודל שהיה דמות מופת של יהודי העובד את ריבונו בלבב שלם. ובשם זה היה נקרא בפי כל: ר' יודל פלדמן, או: המורה פלדמן, על שם תפקידו בחינוך ילדי ישראל למאות רבות".

אין זה פלא אפוא, כי כאשר נוסד 'היכל שלמה', הזמין אותו ר' שמעון בניש אחר כבוד להימנות בין מתפלליו ולשמש 'בעל קורא' ובעל תפילה בימים הנוראים, למרות שלא היה דר בקרבת מקום.

מי היה ר' יודל פלדמן? אנו שואלים את האחים בניש.

"הוא נולד בפרשבורג ההונגרית בשנת תרס"ח, ולמד בישיבת מטרסדורף. בשנת תרצ"ח שיגר המנהיג האגודאי ר' משה בלוי ז"ל קריאה לישיבות הונגריה לשגר מורים עבור תלמודי התורה בארץ ישראל, ור' יודל נענה לקריאה זו ועלה לארץ ישראל. תחילה התגורר בירושלים ואחר נשלח להורות בבית הספר החדש שזה עתה נוסד בכפר אתא.

"ר' יודל היה מלמד שעיצב את אישיותם של תלמידיו, לא רק בשעה שעמד לפניהם בכיתה, אלא בכל עת שראוהו היה להם מה ללמוד. בהליכותיו רוויות גינוני האצילות, שהעדינות שזורה בהן. בבית המדרש כשהוא משכים שעה קודם תפילתו ומכין את עצמו כדבעי לתפילה, ובתפילה - כיצד עומד על מקומו וכל מילה יוצאת מפיו במתינות ובנעימה, בעוד הדמעות זולגות על לחייו. לא בכדי קרא עליו רבו של כפר-אתא בימים ההם, הגה"צ רבי בנימין מנדלזון זצ"ל: "בכוחו של ר' יודל פלדמן לקחת קוויטלאך".

בשנים הראשונות למגוריו בכפר אתא, עוד לפני מלחמת תש"ח, היה בעל קורא בקיבוץ של השומר הצעיר הסמוך לכפר-אתא - רמת יוחנן. בקיבוץ התגוררו אחדים מהורי החברים, יהודים דתיים מבוגרים שעלו מהגולה ור' יודל התנדב והלך כל שבת רגלית מרחק רב, כדי להשלים את מניינם ולקרוא להם בתורה. קריאתו היתה לשם דבר ונודע כמדקדק נפלא. פעם שאל אותו ר' משה בינדר ז"ל מדוע הינו קורא כה באיטיות, כי כזכור לכולם היה קורא כמונה מעות. ור' יודל השיב לו: "אני צריך לפחות לכוון את הפירוש של המילים"...

"הרושם העמוק שהותיר בקריאתו ובתפילותיו ב'היכל שלמה', נותר עד היום בקרב מתפללי בית הכנסת הוותיק. עד היום בהגיע פרשת עקב, יהיו שיזכרו את 'ועתה מה ד' אלוקיך שואל ממך', אותו השמיע במתיקות האופיינית לו בקריאת התורה. גם בימים הנוראים חוזרים רבים על הקטעים אותם השמיע ברטט ובתחנונים".

בתפילתו היה עומד ר' יודל על רגליו שעות ארוכות מרוכז לגמרי, אפילו בניו לא העזו להפריע לו באמצע התפילה. כאשר אחד הילדים הקטנים רצה לשתות מים וכדומה, ביקש האחד מהשני, הקטן מהגדול, ולא העזו לבקש מהאבא השקוע בתפילתו. "בתפילתו היה סוחף עמו את כל המתפללים", זוכר רבי חיים בניש. "תשלום, למותר לציין, לא היה מקבל על כך. כאשר ניסה פעם אבא, ר' שמעון בניש ז"ל, להציע לו תשלום עבור תפילותיו בימים נוראים, היתה תגובתו: 'בעבור נעליים לילדיי, לא אמכור את תפילותיי'... למרות ששכרו הספיק בקושי לצרכי משפחתו הגדולה שהתגוררה בתנאים קשים".

'דער ש"ס איד'

לסיום - תנו לנו שם נוסף של דמות הוד שהותירה את חותמה על 'היכל שלמה'.

ר' גימפל בניש מצביע מיד על הרה"ג ר' מוטל ארזון ז"ל. "הוא זכאי לתואר שביקשת - דמות הוד שהותירה את חותמה עלינו והאצילה מהודה על כל המתפללים", הוא מוסיף ואומר. "ר' מוטל היה דמות של מרביץ תורה וב'היכל שלמה' לימד את שיעורי הערב. בין מנחה למעריב - משניות, ואחרי תפילת ערבית - דף היומי".

ר' מוטל ארזון היה יהודי פולני שנולד בשנת תרע"ה, עבר את מאורעות השואה בגטו לודז' ובמחנה אושוויץ, ועם תום השואה עלה לארץ ישראל בדרכי ההעפלה ונשלח לכפר-אתא. בשנת תש"ט, הגיע ר' מוטל לכפר-אתא ואת פניו קיבל ר' שמעון בניש שגם דאג לו לכל צרכיו בחבלי הקליטה הראשונים. ר' שמעון אף עזר לו למצוא עבודה, עד שהתקבל לעבודה ברבנות כממונה על העירובין, על בית השחיטה ועל התרומות והמעשרות.

"אבי, ר' מוטל היה ש"ס איד", סיפר בנו הרה"ח ר' יהודה ארזון מחיפה. "הידע שלו היה מדהים, אמנם לא בסגנון של ימינו של פלפולים וסברות, אבל ידע כל דבר. לדוגמה אספר, כאשר למדתי בישיבת 'אור ישראל' בפתח-תקוה, הייתי בא הביתה לחופשות ואמרתי לו חקירות של ראש הישיבה הגאון רבי יוסף רוזבסקי זצ"ל, וזה לא דיבר אליו; אבל גמרא, רש"י, תוספות בהבנה של מהרש"א, שלט בכל הש"ס כמו כל יהודי פולני".

כשר' שמעון בניש יסד את בית הכנסת 'היכל שלמה' בשנת תשט"ו, הזמין את ר' מוטל ארזון להתפלל ולומר שיעורים בבית הכנסת, והוא נענה בחפץ לב. למרות שהתגורר במעברה בכביש שפרעם, שזה מרחק של למעלה מק"מ, היה מגיע בשמחה, כי מלבד הכרת טובה לר' שמעון על דאגתו כלפיו בימיו הראשונים בכפר-אתא, היתה ב'היכל שלמה' אווירה של משפחה אחת גדולה, דבר שהיה נחוץ מאד לכולם שלאף אחד לא היו קרובי משפחה, וזו היתה המשפחה של כולם שחשו כמו אחים.

"והיתה אווירה של שמחה ב'היכל שלמה', שמחה אמיתית", סיפר ר' יהודה ארזון. "ר' שמעון היה מנוע של שמחה וזה היה סימן ההיכר שלו, משמח אלוקים ואנשים. אף אחד לא ידע לעשות את מה שהוא עשה. זכורים לי חגי שמחת תורה ב'היכל שלמה', הוא הוביל את ההקפות, בין הקפה להקפה שר שירים מזרחיים כמו: אשורר שירה.. וגם שירים בהונגרית לא נפקדו, כמו: סולו קוקוש. הוא עשה את עצמו כמו קטר, כאשר כל הילדים אחריו. ביצע קוזליקים (גלגולי ראש), עד שבכפר-אתא היו אומרים בשמחת תורה: 'נלך ל'היכל שלמה', ר' שמעון עושה שמח'..."